

EERBETOON AAN CHARLY

Charly is op zondag 13 juni, in de late avond, vertrokken naar het ezelparadijs. Hij overleed aan levercirrose. Het is een lang en ingewikkeld verhaal. We hadden de dierenarts gebeld omdat drie ezels ongeveer tegelijk een verstoord voedingsgedrag vertoonden. Cadichon en Charly (in het opvangcentrum) en Archibald (een van mijn ezels die ik al had vóór de oprichting van de Ezeloase). Ze aten nog wel, maar weigerden bepaald voedsel. Ze aten stro en gras, maar haalden hun neus op voor hooi en graan. Na het eten leken ze wat neerslachtig, maar begonnen even later weer te eten. De darmtransit was volkomen normaal.

Onze eerste reactie was onze paardentandarts te laten komen, hoewel ezels als ze gebitsproblemen hebben, makkelijker graan eten dan ruwvoer. Dat strookte niet met onze waarnemingen. Maar het kan nooit kwaad om alles na te kijken. Niets te melden wat het gebit betreft dat hun gedrag zou kunnen verklaren. We lieten een copro (analyse van de stoelgang) maken om te controleren op interne parasieten. Archibald was duidelijk vermagerd. Er werden bloedstalen afgenomen. Bleek dat de drie ezels leverproblemen (vergiftiging) hadden. Nochtans waren de waarden ver van verontrustend. Ze kregen een zuiverend middel voorgeschreven dat dagelijks toegediend werd.

Tien dagen later, op zondag 13 juni, zo rond 17 uur, was Charly aan het grazen samen met zijn soortgenoten. Rond 19 uur zag ik hem een eind van de kudde vandaan staan. Hij had zenuwproblemen en was oncontroleerbaar. Hij sloeg zijn kop met geweld tegen de grond, zo erg dat zijn mond bloedde. Hij liet zich vallen en beet in zijn achterbenen waarop bloederige wonden te zien waren. Maar, ondanks zijn onrustwekkende gedrag, leek hij nog bij bewustzijn, want hij reageerde op mijn stem. Ik heb onze dierenarts met spoed laten komen. Ondertussen was Charly weer opgestaan. Hij was weer rustig aan het grazen tot hij na een tijdje opnieuw een aanval kreeg.

Bij aankomst was onze dierenarts geschrokken van de zorgwekkende toestand van Charly. Van de drie ezels met voedingsstoornissen was hij nochtans degene die er het best voorstond. Zijn lichaamsgewicht was stabiel gebleven, hij gedroeg zich bijna normaal, hoewel hij bepaalde voedingsstoffen weigerde.

Er werd besloten hem een kalmeermiddel toe te dienen om hem een kans te geven en om te kijken of de neurologische stoornissen zouden afnemen. Jammer genoeg veranderde er niets en ging Charly door met zijn zelfdestructieve gedrag. Het was echt vreselijk. Zijn hartritme was ook erg hoog en hij zou het niet overleven. We konden hem onmogelijk in die toestand laten zonder in te grijpen. We hebben dus besloten hem te laten inslapen en hem uit zijn lijden te verlossen.

Om te begrijpen wat er gebeurd is en omdat Cadichon en Archibald gelijkaardige symptomen hadden (behalve de neurologische stoornissen), was het beter om een autopsie te laten doen. De volgende ochtend heeft Emile, een van onze vrijwilligers, Charly naar de Faculteit Diergeneeskunde van Gent gebracht, voor een autopsie. Gent ligt een heel eind bij ons vandaan, maar zij voeren de autopsie heel nauwkeurig uit en doen hun uiterste best om de oorzaken te achterhalen. Bij ezels is het zelden eenvoudig.

Dinsdag 15 juni heeft ook Archibald, die ook leed aan neurologische stoornissen, ons verlaten. Hij kon niet meer overeind komen en was in een half comateuse toestand (hij reageerde op geen enkele prikkel meer). De dierenarts heeft hem laten inslapen om hem uit zijn lijden te verlossen (ook zijn hartritme was abnormaal hoog).

Uit de autopsie bleek dat Charly leed aan een levercirrose. De gifstoffen van de lever kwamen in de hersenen terecht en veroorzaakten neurologische stoornissen.

Er werd een groot aantal stalen afgenomen en onderzocht, om te proberen achterhalen wat de oorzaak van de cirrose is. Onze eerste reactie, in het begin, was onderzoek doen naar een eventuele giftige plant, maar later hebben we die hypothese laten varen.

De grondige analyses van de stalen hebben gewezen op een belangrijke aanwezigheid van ijzer in de verschillende weefsels. Nu nog achterhalen van waar dat teveel aan ijzer komt.

Een heel aantal andere vragen blijven onbeantwoord. Waarom zijn verschillende ezels tegelijk ziek geworden? Behalve Charly en Cadichon die op dezelfde wei stonden, behoren de zieke ezels tot drie verschillende kuddes.

Ze zijn allemaal van middelbare leeftijd, terwijl er in iedere kudde, jonge en oude ezels zijn.

Nog verbazender is dat er bloed afgenomen is van Charly en Archibald, vlak voor hun overlijden, met de bedoeling de oorzaak te vinden. De resultaten zijn totaal niet te begrijpen. De leverwaarden waren beter dan die van de eerste bloedafname (het bewijs dat het depuratief middel gewerkt heeft) en toch zijn ze gestorven aan een cirrose???

Onze dierenarts buigt zich verder over deze zaak, geholpen door verschillende collega's.

Marie heeft raad gevraagd aan het Donkey Sanctuary in Sidmouth, Engeland, de referentie wat ezels betreft met vaste dierenartsen die uitsluitend ezels verzorgen.

De Faculteit Diergeneeskunde van Gent, die we hartelijk danken voor hun werk en hun luisterend oor, blijft ter beschikking voor als we later nog specifieke vragen hebben.

We hopen tot elke prijs de oorzaak van het probleem te vinden.

Op het moment dat ik deze tekst schrijf, lijkt het wat beter te gaan met Cadichon en Jefke. Hun voedingsgedrag is enigszins verbeterd, maar is nog steeds niet helemaal normaal.

We houden jullie uiteraard op de hoogte van dit droevige verhaal. Charly en Archibald, die ons zo plots verlieten, blijven voor altijd in onze harten. Rust in vrede...

Muriel